

УДК 373.2.035:316.62

3. Теорія і практика виховання.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ДОЦІЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРЕДМЕТНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З ОБ'ЄКТАМИ ПРИРОДИ

Васильєва С.А., к. пед. н.,

старший науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання

Інститут проблем виховання НАПН України

У статті висвітлено педагогічні умови оптимізації процесу формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку у предметно-перетворювальній діяльності з об'єктами природи: забезпечення та урізноманітнення форм організації ровесницьких стосунків; насичення середовища, яке орієнтовано на взаємодію між ровесниками; цілеспрямована робота з формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку, які сприяють усвідомленим проявам ставлення дитини до себе, ровесників, об'єктів природи, формуванню соціально-доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку; розгортанню предметно-перетворювальної діяльності з об'єктами природи.

Ключові слова: соціально-доцільної поведінка дітей старшого дошкільного віку, предметно-перетворювальна діяльність, об'єкти природи, педагогічні умови, засоби формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку.

В статье освещены педагогические условия оптимизации процесса формирования социально-целесообразного поведения детей старшего дошкольного возраста в предметно-преобразовательной деятельности с объектами природы: обеспечение и разнообразие форм организации ровеснических отношений; насыщение среды, ориентированное на взаимодействие между ровесниками; целенаправленная работа по формированию социально-целесообразного поведения детей старшего дошкольного возраста, которые способствуют осознанным проявлениям отношения ребенка к себе, к ровесникам, объектам природы, формированию социально-целесообразного поведения у детей старшего дошкольного возраста; развёртыванию предметно-преобразовательной деятельности с объектами природы.

Ключевые слова: социально-целесообразное поведение детей старшего дошкольного возраста, предметно-преобразовательная деятельность, объекты природы, педагогические условия, средства формирования социально-целесообразного поведения детей старшего дошкольного возраста.

Vasilieva S.A. PECULIARITIES OF THE PROCESS OF FORMING SOCIALLY APPROPRIATE BEHAVIOR OF CHILDREN OF THE EARLY PRESCHOOL AGE IN THE SUBJECT-TRANSFORMATION ACTIVITY WITH THE OBJECTS OF NATURE

The article highlights the pedagogical conditions for optimizing the process of formation of socially-expedient behavior of children of the senior preschool age in the subject-transformational activity with objects of nature: provision and variety of forms of organization of peer relations; the saturation of the environment, focused on interaction between peers; purposeful work on the formation of socially-expedient behavior of children of senior preschool age, which contribute to conscious manifestations of the child's attitude towards himself, peers, objects of nature, the formation of socially appropriate behavior in children of senior preschool age; the development of object-transformational activity with objects of nature.

***Key words:** socially-expedient behavior of children of the senior preschool age, subject-transformational activity, objects of nature, pedagogical conditions, means of formation of socially-expedient behavior of children of the senior preschool age.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні актуальним та затребуваним є процес формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку, оскільки вона тісно пов'язана з входженням особистості в соціум та самореалізацією в ньому, шляхом залучення в соціальні відносини, соціально значущу діяльність. Педагог-практик має орієнтуватись у педагогічних умовах оптимізації виховної роботи, спрямованої на формування дій, які за об'єктивно-предметних умов утворюють ставлення дитини до себе, ровесників, об'єктів природи; дій, які уможливають перетворення рослинного світу навколишньої місцевості закладу дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Теоретико-прикладний аспект соціальної поведінки став предметом ряду дисертаційних досліджень з питань: формування соціально-значущих мотивів як регуляторів соціальної поведінки (Т. Алексеєнко); поєднання неусвідомленого і свідомого моделювання власної поведінки (Н. Алєндарь); визначення соціально-педагогічних умов формування в особистості мотивації до певного стилю соціальної поведінки (О. Литвиненко); соціально-педагогічні засади профілактики девіантної і формування відповідальної поведінки (Т. Федорченко).

Аналіз наукових праць показав, що проблема соціалізації дітей старшого дошкільного віку, зокрема виховання соціальної поведінки у контексті проблеми формування компетентності дітей у межах освітньої лінії «Дитина у соціумі», є актуальною для Н. Гавриш, І. Дичківської, О. Козлюк, Л. Кузьмук, М. Машовець, Т. Поніманської, О. Рейпольської.

У контексті психолого-педагогічних досліджень питанню формування соціально-доцільної поведінки надали уваги Ю. Віктюк, Т. Кравченко, Є. Пеньков, В. Штифурак, психологічні механізми зовнішніх та внутрішніх регуляторів соціальної поведінки, настановлень, стереотипізації розглядали М. Александрова, В. Барков, В. Бехтерев, Н. Єрофєєва, В. Колошина, М. Корнев, Г. Лякішева, Н. Мокляк, В. Циба, Д. Узнадзе, В. Ядов.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми... Ми розуміємо, що здійснені дослідження, є дотичними до заявленої проблеми, розкривають теоретичні засади та практичні аспекти формування соціально-доцільної поведінки у психологічному, педагогічному, соціальному аспектах. Однак, маємо відзначити, що виокремлення педагогічних умов оптимізації процесу формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку у предметно-перетворювальній діяльності з об'єктами природи, не розглядалось, з огляду на методіку, яку розроблено у рамках концепції забезпечення успішної соціалізації старших дошкільників в умовах ЗДО та моделювання комплексу психолого-педагогічних умов на різних рівнях управління цим процесом (Н. Гавриш, О. Рейпольська), що зумовило їх вивчення. Це дозволило наголосити на важливості заявленої методіки в основі якої розміщено наукове бачення загальної будови діяльності О. Леонтьєва (її макроструктура); внутрішній зміст дії, створення емоційного образу як мотиву (І. Бех); зосередити увагу на загальній методологічній платформі дослідження, яку складає особистісно-орієнтований, компетентісний, діяльнісний, комунікативний підходи; обрати за основний засіб формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку процес створення зовнішньої соціальної ситуації (емоційний образ

сприймання як мотив дії та ставлення (І. Бех); визначити дотичним засобом сюжетно-рольову гру, з метою виявлення та формування об'єктивних мотивів дій та ставлень дітей старшого дошкільного віку.

Метою статті є висвітлення педагогічних умов оптимізації процесу формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку у предметно-перетворювальній діяльності з об'єктами природи.

Виклад основного матеріалу... До педагогічних умов, які забезпечують проектування змісту, його реалізацію та об'єктивний контроль результату (у контексті технологічного компоненту (система роботи ЗДО із забезпечення соціальної компетентності старших дошкільників Н. Гавриш, О. Рейпольська)), віднесено: пріоритет ровесницьких стосунків; створення творчого простору занять на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, урізноманітнення форм взаємодії суб'єктів освітнього процесу з домінуванням проектної діяльності та формуванням готовності педагогів до психолого-педагогічного супроводу соціалізаційних процесів; рефлексивну оцінку як спосіб особистісного просунення дитини в її стосунках з оточенням (прийняття рішення про дію, результат дії; задоволення від рефлексії).

У даній статті зосередимо увагу на педагогічних умовах, які оптимізують процес формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку у предметно-перетворювальній діяльності з об'єктами природи, зокрема: *забезпечення та урізноманітнення форм організації ровесницьких стосунків* – процес формування зосереджено на діях дітей у парах, трійках; розгорнуто задля формування ставлення старшого дошкільника до ровесника, його прояву під час дій та формування здатності дитини до комунікативно-мовленнєвої дії з ровесниками. Введено основний засіб формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку – процес створення зовнішньої соціальної ситуації (емоційного образу сприймання як мотиву дії та ставлення) за І. Бехом. *Насичення середовища, яке орієнтовано на взаємодію між ровесниками*, як однієї із умов, дотримання якої дозволило звернутись до сучасних та класичних

літературних творів, що забезпечили зміст для розгортання та створення зовнішніх соціальних ситуацій як виховних, дидактичних ігор з метою збереження єдності форм роботи та утримання дії соціальної ситуації на довготривалий час за рахунок і рухливих ігор, що є орієнтиром для педагога щодо засвоєння соціальних вимог, виявлення потреб та їх задоволення у дітей старшого дошкільного віку. *Цілеспрямована робота з формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку* – умова, яка сприяє розгортанню низки бесід, як однієї із складових занять, що дозволили педагогу-практику ознайомити дітей із соціальними вимогами із врахуванням їх потреб, сформуванню та забезпечити відповідні потреби, надати процесу формування соціально-доцільної поведінки емоційної основи, яку становили процеси співчуття та співпереживання.

Зазначимо, що пріоритет ровесницьких стосунків, з одного боку утримує процес формування у рамках віку дітей, а з іншого – уможливорює дії дітей, їх спілкування, розвиток гри, предметно-перетворювальної діяльності з об'єктами природи, що призводить до проявів соціально-доцільної поведінки.

Виникнення у дитини потреби та мотиву діяти, перетворювати об'єкти природи, виходячи на рівень мети – створення стосунків з ровесниками з'являється тоді, коли для цього створені передумови. Послідовне формування передумов відображає розкриття особливостей процесу формування. Заданий дорослим зразок, підкріплення дій дітей уявленнями про об'єкти природи, дії з ними, приклади та реальні прояви ставлення до ровесників, об'єктів природи, ставлення дорослих до дітей, об'єктів природи, звернення до досвіду дітей, віднесено до передумов. Поряд із ними, важливим та необхідним є процес задоволення потреби дитини старшого дошкільного віку, що визначається цілеспрямованою діяльністю, в основі якого лежать наукові погляди О. Леонтєва (макроструктура людської діяльності), І. Беха (створення емоційного образу як мотиву; внутрішній зміст дії) [5; 1].

Процес формування зосереджено на діях дітей одноосібно, у парах, трійках під час бесід, дидактичних, сюжетно-рольових, рухливих ігор, предметно-перетворювальної діяльності, які було розгорнуто задля формування ставлення старшого дошкільника до ровесника, його прояву під час дій. Коли дитина діє, перетворює об'єкт природи, усвідомлюючи власні дії, вона має можливість виокремити об'єктивно-предметні умови для перетворення об'єкта природи та для досягнення мети: що потрібно зробити?; зосередитись на способах здійснення дій – операціях. Усвідомлення дитиною мети діяльності, вміння перетворювати об'єкти природи, уможливорює зосередження на першочерговій меті, перетворенні мотиву (наприклад – налагодити стосунки з ровесником) на мотив-мету, що дозволяє дитині зосередити увагу на ставленні до ровесника, спілкуванні з ним (за О. Леонт'євим).

Предметно-перетворювальна діяльність з об'єктами природи стає об'єктивно-предметною умовою, засобом для задоволення потреб дитини старшого дошкільного віку. У процесі формування предметно-перетворювальна діяльність є для дитини метою та з часом переходить на новий рівень – рівень умови, яка сприяє побудові стосунків між ровесниками, являє собою нову форму поведінки – соціально-доцільну, а не просто перетворюємо разом. Спілкування та стосунки виникають в ході або в кінці предметно-перетворювальної діяльності. Нові прояви побудови стосунків, прояви позитивних ставлень підтримують бажання дітей діяти у предметно-перетворювальній діяльності задля спілкування, задоволення власних потреб та іноді потреб ровесників. Дії дітей спонукає новизна власне діяльності (предметно-перетворювальна, зміст сюжетно-рольової гри, діяти в парі, трійками, діяти з батьками) і відкриття для себе нових можливостей для спілкування та задоволення потреб.

Шлях спільної діяльності з ровесниками, обмін соціальним досвідом дозволяють розгортати дії з ровесниками задля взаємодії, особистого спілкування, налагодження стосунків, прийняття до колективу ровесників,

відкриття власних можливостей для себе, ровеснику, відкриття себе дорослому. Характерним для дій дитини є повтор дій та мовних кліше педагога, діалоги між ровесниками, самостійність здійснення дії, задоволення від результату власної дії, дії разом (трійками, у парі); дії дитини пов'язані між собою логічно; з'являються нові дії із появою нового об'єкта природи, що пов'язано із специфікою висадки та догляду за ним. У процесі здійснення дії або нової дії з'являються зв'язки між діями, що дозволяє педагогу розширити діапазон соціального досвіду старшого дошкільника, пов'язати сюжетно-рольову гру із предметно-перетворювальною діяльністю.

Ровесницькі стосунки перебувають під безпосереднім або опосередкованим керівництвом педагога, який сприяє, щоб дитина ознайомила із логікою дій, які відображають логіку дій дорослого, що діє, перетворює задля інших. У цьому процесі можна виокремити такі особливості: вихователь має забезпечити тенденцію, щоб діти діяли самостійно, як дорослий, і утримувати її всупереч власному бажанню допомогти; забезпечити передумови виникнення та розгортання предметно-перетворювальної діяльності з об'єктами природи та прояви соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку; створити предметно-розвивальне середовище, наповнити його предметами, об'єктами природи, які знайомі дітям, водночас можуть використовуватись з різною метою, в різних ситуаціях.

Першочерговим завданням є надання дитині мети предметно-перетворювальної діяльності, щоб задовольнити її потреби та сформувані потреби: у спільній діяльності (ігровій), спілкуванні з ровесником, у предметно-перетворювальній діяльності, в яскравих та сильних переживаннях. Це надасть змоги дитині співвіднести власні суб'єктивні уявлення про себе з її об'єктивним змістом, віднайти засоби оволодіння метою, як об'єктом. Водночас, ми спиралась на досвід дітей старшого дошкільного віку. Далі ми мали сформувані мотив, за якого дитина може реалізувати власну потребу. Механізм виникнення мотиву забезпечує процес

створення емоційного образу під час розгортання соціальних ситуацій як виховних. Перш за все ми підібрали літературні твори, зміст яких відображає мету предметно-перетворювальної діяльності, яка підкорена потребам дітей; суспільні вимоги, з якими ми маємо працювати під час розгортання соціальних ситуацій, які насичені діями дітей та ровесників, дорослих, ставленням дітей до ровесників, ставленням дорослих до дітей, об'єктів природи, як образи сприймання, емоційні образи. Починали працювати із твором, звертаючи увагу на розгляд самої суспільної вимоги, надаючи дітям інформацію про суспільну вимогу для стимуляції їх внутрішньої та зовнішньої діяльності. Оптимальними формами роботи вважаємо бесіди за літературними творами, які дозволяють педагогу під час розгляду соціальних ситуацій використати образно виражальні засоби, драматизовані словесні описи та наочне зображення, щоб розповідь, пояснення, можливо читання вихователя, були яскравими. Ускладнюємо інформацію за рахунок встановлення зв'язків та протилежностей під час відтворення суспільної вимоги, яка передбачена змістом літературного твору. Використовуємо звернення до досвіду дитини, що сприяє загостренню уваги на суспільній вимозі з якою діти ще не зустрічались. Акцентуємо увагу дітей на тому, що джерелом емоційного переживання дитини є ставлення літературного героя до ровесника, дорослого, об'єкта природи. Продовжуємо використовувати бесіди, які охоплюють нові аспекти дій та ставлень дітей, дорослих, які ще не відомі старшим дошкільникам. Для цього відбираємо літературні твори відповідного змісту. Продовжуємо підкріплювати емоційні образи під час екскурсій, зустрічей з садівниками, досвідом вихователів, родини. Пам'ятаємо, що емоційне переживання ситуацій має бути сильним, щоб виникло у дітей враження, яке збереже надовго емоційно насичений образ суспільної вимоги у свідомості дитини. Також створюємо ситуацію первинної демонстрації суспільної вимоги в якій присутнє уявлення про дії, ставлення конкретного дорослого, ровесника. Для забезпечення таких ситуацій використовуємо приклад вихователя та його чіткі коментарі щодо

власних дій. Дотичними є використання прикладів альтернативних дій та ставлень літературних героїв (доброзичливий-недоброзичливий); демонстрації вихователем власного ставлення поза процесом створення соціальної ситуації. В результаті маємо створений емоційний образ суспільної вимоги у дитини як мотив.

Неодноразово звертаємось до змісту літературних творів, задля розширення меж об'єктів природи, ставлень між героями, які викликають дитячі емоції з метою вироблення стійкого емоційного ставлення до пережитого дитиною, літературним героєм, що є результатом узагальнення багаторазових ситуативних переживань дитини [6]. Поява емоційних переживань уможливорює не тільки стійкість емоційного ставлення, але дозволяє дитині перебувати в стані літературного героя, діяти разом з ним, уявляти себе діючим, доводити діяльність до кінця, щоб отримати результат. Педагогу важливо звернути увагу на емоційне ставлення дитини до змісту дії, що має значення для його засвоєння; визначити, умовно, наскільки йому вдалося викликати у дитини до ровесника, літературного героя, об'єкта природи емоційне ставлення. Водночас, педагог має орієнтуватись, коли варто ускладнити зміст та структуру предметно-перетворювальної діяльності, чи відбуваються емоційні зміни у дитини по відношенню до ровесників, об'єктів природи, що перебувають під впливом усвідомлено засвоєних словесних пояснень та під впливом особистої ігрової діяльності; звертати увагу на завершення предметно-перетворювальної діяльності, спілкування ровесників під час неї, чи отримує дитина задоволення. Змістовна та цікава дія вимагає пояснення з боку педагога, яке має супроводжуватись орієнтовними діями вихователя з об'єктом природи, спілкуванням з ровесниками (показ трьох дорослих для дітей). Вихователь послідовно показує дії, що є основою для сюжетно-рольових ігор, сприяє формуванню образу мети та способу виконання дії з об'єктами природи. Уявлення, які виникають у дітей про те, що їй потрібно зробити, у якій послідовності, визначають процес практичного виконання дій, що впливає на

програвання ролі у сюжетно-рольовій грі, полегшує вибір ставлення до ровесника, об'єкта природи та його відображення у ролі.

Коли дитині зрозумілий зміст соціальної вимоги, важливо використати засоби, які допоможуть дитині співвіднести соціальну вимогу із власним «Я», що діє, і спроможна прийняти рішення, усвідомити, що вона сама здатна прийняти рішення, проявити ставлення до себе, як активного суб'єкта (я можу відтворити рослину, проявити ставлення до ровесника, об'єкта природи). Таким засобом є сюжетно-рольові ігри. До змісту та сюжету ігор уводимо предметно-перетворювальну діяльність з об'єктами природи. Діти розподіляються на підгрупи, обирають ролі, обирають реальні предмети для гри самостійно, маючи досвід, підкріплений емоційними враженнями, уявленнями після екскурсії, бесід, обговорення літературних творів. Наповнюємо сюжет гри соціальними відносинами між ровесниками (брат і сестра), соціальними відносинами між людьми (мама, тато, мама і продавець, діти, дорослі і водій), суспільним смислом їх діяльності, який відповідає реальності побаченого дітьми раніше (зразок програвання сюжету вихователем, екскурсія до Украфлори), реальним відношенням між людьми. Враховуємо відношення між дітьми, які грають. Беручи на себе роль, дитина навчається проявляти соціально-доцільну поведінку, підкорюючи свою поведінку вимогам, які є в ролі, переживає почуття героя, якого грає. А роль сприяє тому, щоб дитина соціально-доцільно діяла: перетворювала об'єкти природи у позитивному сенсі задля інших, будувала стосунки з ровесниками. Супідрядності мотивів сприяє роль, яку грає дитина, в ній вона може легко відмовитись від розпочатої гри, щоб посадити квіти для мами, виокремити час для відвідин магазину, забезпечення власної предметно-перетворювальної діяльності інструментами (предметами), об'єктами природи та діяти заради іншого. Вихователь має надати дитині можливість досягти успіху в грі. Факт спостереження предметно-перетворювальної діяльності дорослих (рідних людей) з об'єктами природи, коли дитина залишається бездієвою у даному процесі, під час гри руйнується. Завдяки

змісту літературних творів та прикладу проявів соціально-доцільної поведінки дорослого, педагог має урізноманітнити відносини між дітьми у грі, реальні предмети та сюжет гри задля уникнення емоційного звикання до ролі, яка сприяє прояву соціально-доцільної поведінки у дитини. Об'єкти природи (реальні, зображені на ілюстраціях) мають стимулювати дії дитини за рахунок своєї різноманітності. У грі дитина отримує досвід у здійсненні дій, складається вміння формулювати мету, що потрібно зробити, щоб ...? Присутність мовної регуляції дії відображає усвідомлення дії, дозволяє констатувати усвідомлення дитиною діяти соціально-доцільно.

Сюжетно-рольові ігри «Супер-маркет «Зелений сад», «Супер-маркет «Зелений сад» № 2» забезпечують формування мотивів дії у дітей старшого дошкільного віку з об'єктами природи за врахування відтворення дії, а саме ігрової ролі; сприяють вихованню вміння в дітей обирати на себе ролі, як узагальнені соціальні професійні функції дорослих, здійснювати такі функції у своїх діях, будувати відповідні ситуації та сюжет гри, що складає предметний зміст гри. Дозволяють педагогу врахувати у кожній ігровій ролі правило дії (дитина проявляє себе відповідно з правилами дії, які складають реальну соціальну функцію дорослого); створюють умови для формування потреби дітей старшого дошкільного віку у дії з ровесниками та об'єктами природи, прояву ставлення дітей до ровесників під час дії з ними та об'єктами природи; дають можливість загострити увагу на діях дітей по відношенню до ровесників під час гри через зміст гри; розгорнути соціальні відносини під час гри.

Під час розгортання сюжетно-рольових ігор, визначення їх мети, ми орієнтувались на потреби дітей, які маємо задовольнити та сформувати. Образ поведінки, яку програє дитина у ролі регулює власне поведінку дитини. У самій меті – діяти як мама, продавець, водій, садівник, для дитини є мета – діяти як мама, яка піклується про дитину, звертається увічливо до продавця, дякує за об'єкт природи, який придбала; діяти як бабуся, яка вчить онуків садити цибулини весняних квітів; діяти як садівник, що доглядає за

квітами. За допомоги мовних кліше, з досвіду відвідин магазину, дитина відпрацьовує в собі соціально-доцільну поведінку та програє її для отримання соціально-значущого результату. Під час гри створюються умови для формування мотивів для наступних провів соціально-доцільної поведінки. Спочатку ми діємо для задоволення інтересу до процесу, потім задля краси, яку створюємо власними руками для людей. Мотив – зробити корисне для людей є суспільний. Іноді можемо спостерігати мотив особистої користі, інтересу до самої предметно-перетворювальної діяльності. Маємо виокремити *особливості мотивів*, які демонстрували діти: дитина діє для себе, для людей, яких знає та яким симпатизує (ровесники, близькі дорослі); зв'язок між мотивом і ціллю максимально-близький та очевидний для дитини (дитина може уявити для чого і для кого вона діє); мотив має наочну форму (дії з реальними об'єктами природи) та зв'язок з метою (посадити цибулинку, щоб виросла квітка); мотиви у більшості випадків є особистими. Однак, у грі спостерігаємо особисті мотиви поряд із мотивами суспільними. Зважаємо на той факт, що дитина має використати результат предметно-перетворювальної діяльності з об'єктом природи – результатом дії, яку вона виконала (придбала цибулинку, щоб посадити; виростила квітку, щоб подарувати). Враховуючи, що змістом гри є відношення між людьми, роль, яку взяла на себе дитина, вона виконує, дотримується правил, виконує їх, що спонукає її програвати ставлення до іншої людини, в кінцевому результаті зосереджує увагу на суспільних відносинах між людьми, які вимагають соціально-доцільної поведінки. Педагогу важливо звернути увагу на те, що діти мають бути поінформовані про характерні особливості діяльності, яку виконують дорослі; сприяти тому, щоб ігрові дії дітей відповідали реальним діям та послідовно виконувались; розуміти, що сюжетно-рольова гра є прояв соціально-доцільної поведінки дітей в дії [4].

Ми продовжуємо розгортати предметно-перетворювальну діяльність – дії дитини разом із процесом формування ставлення старшого дошкільника до ровесника, об'єкта природи. До сформованого мотиву діяти та проявляти

ставлення з урахуванням потреб дитини, її відповідного досвіду у процесі спілкування з дітьми, уточнюємо загальну, суб'єктивну мету предметно-перетворювальної діяльності, яка дана дитині в об'єктивних умовах під час соціальних ситуацій, що виникли безпосередньо на прогулянці, за опосередкованого втручання педагога. Дитина має усвідомити найближчий результат, досягненню якого сприяє її предметно-перетворювальна діяльність. Для здійснення мети вона має діяти (відтворити квітку). Ця мета має бути даною в об'єктивних умовах (діти побачили зламане листя квітки). Ми зосереджуємо увагу на об'єктивно-предметних умовах для досягнення мети: у процесі ситуації конкретизуємо зі старшими дошкільниками мету (що потрібно зробити?); виявляємо умови її досягнення, наголошуємо на способах здійснення дій – операціях. Процес конкретизації мети вимагає звернення педагога до дітей (що ми маємо досягти?), що дозволить їм усвідомити майбутній результат; (у який спосіб це може бути досягнуто?), що визначається об'єктивно-предметними умовами.

Дозволяють продовжити процес формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку у предметно-перетворювальній діяльності з об'єктами природи дидактичні ігри, які варто проводити після бесід за літературними творами, коли у дітей актуалізовано потреби, розглянуто з ними суспільні вимоги, об'єктивно-предметні умови, дії літературних героїв, мету предметно-перетворювальної діяльності, ставлення літературних героїв один до одного за врахування досвіду дітей. Дидактичні ігри сприяють проявам дітей: ставлення до завдання, до обставин (умов) дії, розуміння та прийняття дії. Залучаючи дітей до дидактичних ігор, ми формуємо у них потребу у знанні, інтерес до нового джерела, яке розширить їх досвід, удосконалюємо пізнавальні вміння та навички. Водночас, ми актуалізуємо досвід дитини та вчимо використовувати його під час ігор, формуємо бажання досягти ігрової мети, виграти. Старші дошкільники дотримуються правил гри, що допомагає їм розв'язувати ігрове завдання. Присутні у змісті дидактичних ігор відомі для дітей літературні герої або

сюжети, сприяють формуванню соціально-доцільної поведінки, уможливають її майбутні прояви по відношенню до об'єктів природи, до ровесників.

Рухливі ігри, як засіб формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку у предметно-перетворювальній діяльності з об'єктами природи, важливо проводити після вище вказаних форм роботи у зв'язку із тим, що їх зміст дозволяє узагальнити уявлення дітей про суспільні вимоги, об'єктивно-предметні умови, мету предметно-перетворювальної діяльності та вкотре програти на свіжому повітрі кожен крок до досягнення суспільно-значущого результату у команді. Змістове наповнення рухливих ігор має відображати сюжети відомих для дітей літературних творів, поєднуватись із діями героїв, які проявляють ставлення до об'єктів природи.

Висновки... Отже, дотримання педагогом-практиком педагогічних умов, як от: забезпечення та урізноманітнення форм організації ровесницьких стосунків; насичення середовища, яке орієнтовано на взаємодію між ровесниками; цілеспрямована робота з формування соціально-доцільної поведінки дітей старшого дошкільного віку, сприяє усвідомленим проявам ставлення дитини до себе, ровесників, об'єктів природи, соціально-доцільної поведінки у дітей старшого дошкільного віку; розгортанню предметно-перетворювальної діяльності з об'єктами природи.

Література:

1. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 1. – Чернівці : Букрек, 2015. – 840 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Лев Выготский; под. ред. В. В. Давыдова. – М.: АСТ : Астрель: Люкс, 2005. – 671, [1] с.
4. Эльконин Д.Б. Психология игры. – 2-е изд. – М.: Гуманит. Узд. Центр ВЛАДОС. 1999. – 360 с.
5. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. М., Полииздат, 1975. – 304 с.
6. Психология личности и деятельности дошкольника. / Под ред. А.В. Запорожца и Д.Б. Эльконина. – Издательство «Просвещение», – М.: 1965. – 293 с.
7. Соціальна педагогіка : словник-довідник / за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. – Вінниця : Планер, 2009. – 542 с.

